

بررسی حضور بین‌المللی سینمای ایران از دیدگاه کارشناسان و فعالان سینما

عبدالله بیچرانلو*

چکیده

این مقاله گزارشی است از بررسی نگارنده در مرکز افکارسنجی و رصد فرهنگی پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات در جست‌وجوی پاسخ به این پرسش که وضعیت کنونی حضور سینمای ایران، در عرصه‌های بین‌المللی، چگونه است؟ آیا مطلوب است یا نیازمند الزاماتی است که باید افراد ذی‌نقش در این فضا، از جمله سینماگران، سیاست‌گذاران و مدیران و نهادهای سینمایی کشور، در جهت تحقق آنها تلاش کنند. بدین منظور، دیدگاه‌های برخی فعالان سینما در حوزه‌های گوناگون بررسی شده و یافته‌ها در دو بخش تحلیلی و آماری عرضه شده است.

کلیدواژه‌ها

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پایه جامع علوم انسانی
سینما، حضور بین‌المللی، فعالان سینما.

مقدمه

اگر بخواهیم سینمای کشورهای جهان را با نگاهی سینمایی تقسیم‌بندی کنیم، می‌توانیم آن را در چهار گروه بررسی کنیم:

۱. کشورهای پیشرفته صاحب‌سینما که تولیدکنندگان فیلم در چارچوب سینمای ملی خود بوده‌اند و بنا به قدرت، سرمایه و توسعه‌طلبی، سینمای آنان در پی

بازارهای جهانی برآمده و مثل هر کالای تولید شده در نظام صنعتی‌شان صادر شده است تا سود به همراه آورد و به انباشت و گسترش سرمایه صنعت سینما بیانجامد.

۲. کشورهای زیر سلطه، مستعمره، نیمه‌مستعمره و عقب‌مانده که به سبب عقب‌ماندگی، سینمای غرب نمی‌توانست در آن کشورها بازاری بیابد و کم و بیش از نفوذ سینمای غرب و حتی نمایش فیلم در مقیاس اجتماعی دور بودند.

۳. کشورهای زیر سلطه پیشرفته‌تر که سینمای غرب به آنجا صادر می‌شد و خود فاقد سینما بودند.

۴. کشورهای عقب‌مانده‌تر از جهان پیشرفته و صاحب سینما که گام در راه توسعه سرمایه‌داری نهادند، شروع به جذب پدیده‌های گوناگون تمدن جدید کردند و کم‌کم خود، هم به بازار سینمای غرب بدل شدند و هم به تولید فیلم پرداختند و مفهوم سینمای ملی و یا لاقابل‌خواست آن درون این جوامع شکل گرفت و پیشرفت کرد.

ایران، یکی از مهمترین کشورهای دنیاست که به طور تقریبی با فاصله پنج سال سینما وارد آن شد و نه تنها صدور فیلم و نمایش تولیدات کشورهای جدید سرمایه‌داری و صاحب سینما آن را به بازار مصرف کالای غربی بدل کرد بلکه خود هم به تولید فیلم پرداخت (میراحسان، ۱۳۸۷).

در واقع، نزدیک به ۱۱۰ سال از عمر سینمای ایران می‌گذرد و در طول این ۱۱ دهه، سینمای ایران تحولات چشمگیری را، چه از لحاظ مضمون و محتوا و چه از لحاظ ساختار و چه از نظر به‌کارگیری فناوری فیلمسازی، تجربه کرده است. بسیاری از این تحولات، به‌ویژه در زمینه محتوا و مضامین، ناشی از تحولات اجتماعی سیاسی و فرهنگی در کشور بوده است، شاید بتوان گفت در پنج دهه اخیر، موضوع حضور بین‌المللی سینمای ایران مطرح بوده است، یعنی از دهه ۱۳۴۰ که برخی فیلم‌های متفاوت در فضای خاص سینمای قبل از انقلاب ظهور کردند. به هر حال این موضوع (حضور بین‌المللی سینمای ایران) پیش

از انقلاب به یک معنا مطرح بود و پس از آن به معنایی دیگر. در سال ۱۳۴۰ فیلم «طلوع جدی» به کارگردانی احمد فاروقی قاجار، اولین فیلمی بود که از ایران به جشنواره فیلم کن می‌رود و در این جشنواره دو جایزه می‌گیرد (کاهانی و سلامی، ۱۳۷۹).

سینمای پس از انقلاب و حضور بین‌المللی

اکنون پس از گذشت سی سال از انقلاب اسلامی، درباره موضوع بین‌المللی شدن سینمای ایران، بحث‌های بسیاری در می‌گیرد و این موضوع نیز اکنون ابعاد گسترده‌ای یافته است. دیگر ابعاد مطرح در این زمینه عبارت‌اند از:

- تعدد جشنواره‌های بین‌المللی مطرح فیلم در جهان؛
- برجسته‌تر شدن نقش اقتصاد در سینما و اهمیت یافتن نمایش بین‌المللی، فروش خارجی فیلم و توزیع آن در بازارهای بین‌المللی، به عنوان یک بعد از بین‌المللی شدن سینمای یک کشور؛
- ساخت محصولات مشترک بین فیلمسازان کشورهای مختلف، این موضوع با بعد قبلی بسیار در ارتباط است؛
- افزایش کمی و نیز ارتقای کیفی جشنواره‌های گوناگون بین‌المللی در ایران، همچون جشنواره‌های فیلم فجر، کودکان، رشد و ...؛
- توانایی جلب مخاطبان گسترده در جهان و تاثیرگذاری فکری و فرهنگی بین‌المللی، که می‌توان آن را مهم‌ترین رسالت سینمای ایران در عرصه بین‌الملل دانست. به خصوص درباره تاثیر فرهنگی سینمای ایران، اعتقاد بر این است که «زبان بین‌المللی سینما، زبان دل است، نه زبان زبان، نه زبان چشم، نه زبان گوش» (میراحسان، ۱۳۸۳). این به این معنی است که اگر سینمای ایران بتواند فزاتر از عناصر صوری سینما و ظواهر آن، پیامی برای فطرت مخاطبان خود داشته باشد، توان و قابلیت بین‌المللی شدن را دارد.

سینمای ایران پس از انقلاب اسلامی همواره به دنبال حضور در عرصه‌های مختلف بین‌المللی و انتقال پیام‌های فرهنگی خود به شیوه‌های گوناگون بوده است. در مقاطعی سینماگران کشورمان با حضور در جشنواره‌های بین‌المللی موفق به کسب یا نامزد دریافت جوایزی از این جشنواره‌ها شده‌اند. البته گاهی اعطای جوایز به آثار ایرانی یا نامزدی آثار ایرانی برای دریافت جوایز در این جشنواره‌ها متاثر از نگاه و اهداف سیاسی جشنواره‌ها نیز بوده است، زیرا مسئولان برگزاری هر جشنواره بین‌المللی سیاست‌هایی دارند که قسمت عمده‌ای از این سیاست‌ها (صرف نظر از ساختار و جنبه‌های زیبایی‌شناختی) رویکرد محتوایی دارند. اما شاید در نهایت، آشنایی افکار عمومی جهان با سینمای ایران، نتیجه نهایی این رویدادها بوده است به گونه‌ای که بسیاری از مردم جهان، ایران را از سینمای آن می‌شناسد. از اوایل دهه ۱۳۶۰، فیلمسازان جوانی چون محسن مخملباف، ابراهیم حاتمی‌کیا، جعفر پناهی، مجید مجیدی و ابوالفضل جلیلی، با تمایلات گوناگون، پا به عرصه فیلمسازی گذاشتند و بعدها افرادی همچون سیدرضا میرکریمی با مطالعه و پشتکار توانستند عناصر این هنر را هنرمندانه به کار گیرند و نقش مؤثری در تحول سینمای ایران و بین‌المللی شدن آن ایفا کردند. برخی از موفقیت‌های بین‌المللی فیلمسازان ایرانی در این دوره عبارت‌اند از:

- جایزه بزرگ بهترین فیلم جشنواره سه قاره نانت، فرانسه، ۱۹۸۵، به فیلم «دونده» اثر امیر نادری؛

- جایزه بزرگ بهترین فیلم جشنواره سه قاره نانت، فرانسه، ۱۹۸۹، به فیلم «آب، باد، خاک»، ساخته امیر نادری؛

- جایزه روبرتو روسیلینی در جشنواره کن، فرانسه، ۱۹۹۲، به عباس کیارستمی برای مجموعه آثارش؛

- جایزه فرانسوا تروفو در جشنواره فیلم جیفونی، ایتالیا، ۱۹۹۲، به عباس کیارستمی برای مجموعه آثارش؛

- جایزه نخل طلایی جشنواره بین‌المللی کن، فرانسه، در سال ۱۹۹۷، به عباس کیارستمی برای فیلم «طعم گیلان» (این جایزه به صورت مشترک به عباس کیارستمی و یک فیلمساز ژاپنی تعلق گرفت)؛

- جایزه پلنگ طلایی جشنواره کوکارنو، سویس، ۱۹۹۷، به فیلم «آیینه» ساخته جعفر پناهی؛

- جایزه بزرگ بهترین فیلم در جشنواره فیلم سه قاره نانت، فرانسه، ۱۹۹۶، به فیلم «یک داستان واقعی»، اثر ابوالفضل جلیلی؛

- جایزه دوربین طلایی جشنواره کن، فرانسه، ۱۹۹۵، به فیلم «بادکنک سفید»، اثر جعفر پناهی.

از موفقیت‌های متعدد بین‌المللی مجید مجیدی و سیدرضا میرکریمی برای فیلم‌های متعددی که در یک دهه اخیر ساخته‌اند نیز می‌توان نام برد؛ از جمله اهدای جایزه خرس طلایی به رضا ناجی به عنوان بهترین بازیگر مرد در جشنواره بین‌المللی فیلم برلین در سال ۲۰۰۷ برای بازی در فیلم «آواز گنجشک‌ها» ساخته مجید مجیدی. موفقیت‌های بین‌المللی دیگر بسیاری در سینمای ایران در سالهای اخیر به دست آمد، از جمله در زمینه سینمای مستند، که حقیقتاً پس از انقلاب جان گرفت، که شرح آن در این مقال نمی‌گنجد.

در مقطعی نیز حضور بین‌المللی سینمای ایران از طریق ساخت محصولات مشترک بوده است؛ مثلاً فیلمسازان ایرانی محصولات مشترکی با همکاری همکاران خود در سوریه، ترکیه، لبنان و... ساخته‌اند. پدیده اخیرتر در این زمینه حضور برخی بازیگران ایرانی در فیلم‌های خارجی بوده است، همچون بازی همایون ارشادی در فیلم‌های «بادبادک باز» و «آگورا» که فضای جدیدتری محسوب می‌شود.

درباره وضع کنونی سینمای ایران در عرصه جهانی، دیدگاه ۱۴ نفر از فعالان سینما در حوزه‌های گوناگون (کارگردانان، تهیه‌کنندگان، بازیگران، منتقدان و مدیران سینما)،

از طریق پرسش‌نامه دارای ساختار ارزیابی مبتنی بر طیف لیکرت، دریافت شده است. به علاوه دیدگاه‌های تفضیلی‌تر آنها در خصوص سؤال‌های مطرح شده، دریافت، تحلیل و دسته‌بندی شده است.

یافته‌های تحلیلی تحقیق

۱. نظر فعالان سینمایی درباره میزان بین‌المللی شدن سینمای ایران

پاسخگویان در این خصوص به برخی نکات اشاره کرده‌اند. موافقان این نظر که سینمای ایران در فرآیند بین‌المللی شدن قرار گرفته چنین باور دارند:

- سینمای ایران از نظر کمیت تولید در رتبه ششم جهان قرار دارد و از نظر سبک هم در جهان شناخته شده است.
- سینمای ایران به لحاظ شرکت در جشنواره‌های خارجی و حضور موفق در این سطح، توانسته در سطحی بین‌المللی، عرض اندام کند.
- سینمای ایران به لحاظ تولید فیلم‌های فرهنگی و در فضای فرهنگی سینما، حضور بین‌المللی خوبی دارد و برعکس سینمای برخی کشورها همچون چین، کره و ایتالیا که در دوره‌های مختلف، حضور بین‌المللی آن‌ها با افت و خیز همراه بوده است، سینمای ایران در دو دهه گذشته به طور پیوسته حضور فرهنگی چشمگیری داشته است. و مخالفان بر این باورند:

- گاهی اوقات برخی نقصان‌های حوزه مدیریت سینما بر روند بین‌المللی شدن سینمای ایران تأثیر گذاشته است.
- کمبود امکانات، سبب شده سینمای ایران نتواند در سطح مناسبی وارد گردونه رقابت بین‌المللی شود.
- به جهت اینکه هنوز فیلم‌های ایرانی نتوانسته‌اند به سینماهای خارجی راه پیدا کنند و به عبارتی در سطح گسترده‌ای در کشورهای خارجی تماشاگر و گیشه

داشته باشند، از این منظر سینمای ایران به سطح مطلوبی از فرآیند بین‌المللی شدن نرسیده است. به طور کلی سینمای ایران به لحاظ تجاری در عرصه بین‌المللی موفق نبوده است.

۲. نظر فعالان سینمایی درباره میزان تأثیرگذاری مسئولان و نهادهای سینمایی بر

بین‌المللی شدن سینمای ایران

نظر پاسخگویان در این زمینه چنین است:

- حضور بین‌المللی سینمای ایران، اصولاً نیازمند مدیریت فرهنگی صحیحی است که جز با تلاش مدیران فرهنگی کارآزموده میسر نخواهد شد.
- سیاستگذاران سینمایی نباید اجازه دهند سینمای ایران صرفاً جشنواره‌ای شود. سینمای ایران باید خود را جهانی تعریف کند اما جشنواره‌ای شدن مانع این امر است.
- مسئولان سینمایی از این جهت که می‌توانند با نهادهای تأثیرگذاری همچون سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی (رایزنی‌های فرهنگی ایران در خارج از کشور) و نیز مسئولان سینمایی و تلویزیونی دیگر کشورها برای پخش فیلم‌های ایرانی در کشورهای خارجی وارد تعامل بشوند، می‌توانند در این حوزه بسیار تأثیرگذار باشند.
- مسئولان، با رفع برخی از محدودیت‌ها که منشأ سلیقه‌ای دارند، می‌توانند در این زمینه مؤثر باشند.
- لازم است بنیه مدیریت فرهنگی کشور تقویت شود که بتواند چالش‌ها را تحمل کند و با تدبیر و کاردانی از پس مشکلات احتمالی به خوبی برآید.
- مسئولان سینمایی لازم است در این زمینه از سلیقه‌ای عمل کردن بپرهیزند.
- به منظور موفقیت در این عرصه مسئولان باید از نگاه جناحی بپرهیزند.
- متولیان سینما باید دید اقتصادی و فرهنگی خود را در زمینه حضور بین‌المللی سینمای ایران ارتقا دهند.

۳. نظر فعالان سینمایی درباره مفید بودن حضور در عرصه‌های بین‌المللی برای

سینمای ایران

- به نظر پاسخگویان، سینمای ایران به حضور در عرصه بین‌المللی نیاز دارد. در این جریان‌ها، تعاملی که بین فیلمسازان رخ می‌دهد موجب ارتقا می‌شود و این اتفاق باید بیفتد. مثلاً یکی از این عرصه‌ها جشنواره فیلم فجر است که هر سال در آن تعامل فکری فیلمسازان و متولیان سینما اتفاق می‌افتد و نوعی بده‌بستان فرهنگی را ایجاد می‌کند.
- حضور در عرصه‌های بین‌المللی، هم به لحاظ ارزآوری و هم به لحاظ ایجاد اعتماد به نفس در میان تهیه‌کنندگان و فیلمسازان، می‌تواند به سینمای ایران کمک کند، زیرا تهیه‌کننده متوجه می‌شود که بازار فیلم ایرانی می‌تواند بسیار فراتر رود و به دنبال آن می‌تواند از طریق فعالیت در عرصه بین‌المللی، ارزآوری داشته باشد.
- تعامل بین‌المللی سینمای ایران می‌تواند مزایایی تکنولوژیک برای سینمای کشورمان داشته باشد.
- عرصه تجربه هر چه وسیع‌تر باشد، آموخته‌ها بیشتر خواهد بود؛ ورود به عرصه بین‌المللی از چنین مزیتی برخوردار است.
- حضور شایسته در عرصه بین‌المللی می‌تواند مفید باشد؛ سیاه نمایی صرف، آب در آسیاب دشمن ریختن است.
- اگر حضور در عرصه بین‌المللی با هدایت و مدیریت صحیح باشد، به نفع سینمای کشور است در غیر این صورت، برعکس. به این منظور باید زیرساخت‌های محتوایی و اقتصادی اعتلا پیدا کند. به عبارت دیگر، حضور بین‌المللی سینمای ایران، بسته به مدیریت و برنامه‌ریزی فرهنگی مدیران سینمایی، ممکن است به نفع یا ضرر سینمای کشور باشد. هر حضوری، به نفع سینمای ایران نیست، بلکه حضور هوشمندانه و برنامه‌ریزی شده و بر مبنای استراتژی دقیق می‌تواند به سینمای کشور کمک کند.

۴. نظر فعالان سینمایی دربارهٔ ساخت پروژه‌های مشترک سینمایی کارگردانان

ایرانی و خارجی و تأثیر آن بر سینمای ایران

● این کار سبب رشد قابلیت‌ها و توانایی‌های عوامل سینمای ایران خواهد شد.

● در صورتی که فکر ایرانی در ساخت محصولات سینمایی در دل کار جاری و ساری باشد، ساخت پروژه‌های مشترک می‌تواند ارزنده باشد در غیر این صورت، ثمرهٔ چندانی ندارد.

● تبادل عملی تجربه در این زمینه مفید است.

● این فضا می‌تواند برخی ثمرات تکنیکی برای سینمای ایران داشته باشد.

● این گونه تعامل، علاوه بر ثمرات فرهنگی، می‌تواند در زمینهٔ سرمایه‌گذاری مالی در ساخت محصولات مشترک و نیز بازاریابی فیلم مفید باشد.

● لوکیشن‌های ایران برای بسیاری از فیلمسازان بکر است و این می‌تواند به معرفی بهتر ایران و حتی به جذب گردشگر به کشورمان کمک کند.

● باید با کشورهای محصول مشترک بسازیم که از این نظر هم سطح کشور خودمان هستند؛ کشورهایی مثل ترکیه، که سینمایی قوی دارد، سوریه، مصر - که این کشورها قبل از کشور ما به جشنواره‌های سینمایی خارجی راه پیدا کرده‌اند- و جمهوری‌های شوروی سابق که در سالیان دور، جزئی از خاک ایران بوده‌اند و نزدیکی فرهنگی بین ما و آن‌ها وجود دارد، کشورهای مناسبی برای ساخت محصولات مشترک سینمایی هستند. همان طور که می‌دانیم در طول چند دهه شوری سابق از مهم‌ترین نظریه‌پردازان در عرصهٔ سینما برخوردار بوده است و هنوز بسیاری از فیلم‌های آمریکایی بر مبنای همان نظریات ساخته می‌شوند. ما نمی‌توانیم با کشورهای دارای سینمای حرفه‌ای کار مشترک انجام دهیم، نه از لحاظ محتوا و نه از لحاظ صنعت و تکنیک.

۵. نظر ذی‌نقشان سینمای ایران درباره بازی بازیگران ایرانی در فیلم‌های سینمایی

خارجی و تأثیر آن بر کیفیت فیلم‌های داخلی

- بازی بازیگران ایرانی در فیلم‌های خارجی با کیفیت تولیدات داخلی ارتباط مستقیمی نخواهد داشت، چرا که نویسندگان و کارگردانان در این زمینه حائز اهمیت‌ترند، مگر اینکه یک بازیگر دارای استعداد کارگردانی باشد و بعدها به این عرصه روی آورد.
- نحوه حضور بازیگران سینما، همچون بازیکنان فوتبال، در یک سیستم حرفه‌ای‌تر از سینمای کشورمان با حضور آن‌ها در سینمای کشورمان متفاوت است: در این زمینه فضای حرفه‌ای سینما تعیین‌کننده‌تر است تا بازیگر.
- به فیلم بستگی دارد؛ اگر اوضاع سینمای ایران به گونه‌ای شود که بتواند در جهت انتقال فرهنگ ایرانی تأثیرگذار باشد، به نفع سینمای ایران است.
- بازی بازیگران ایرانی، در صورتی که با رعایت ضوابط و معیارهای فرهنگی کشورمان باشد، همچون ورزشکارانی که در میادین بین‌المللی برای ایران افتخار کسب می‌کنند، می‌تواند در عرصه‌های بین‌المللی افتخارآفرین باشد.
- کسی که در سینمای ایران ایفای نقش می‌کند، در هر کجای دیگر جهان نیز باید مراقب شأن و منزلت انسانی خود باشد.
- تعریف نظام‌مند، قانونمند و مدونی در خصوص زمینه‌های گوناگون تعامل بین‌المللی سینمای ایران، به‌ویژه در زمینه حضور بازیگران در فیلم‌های خارجی، از سوی سیاستگذاران سینمای ایران ارائه نشده است. این ضرورتی است که سیاستگذاران سینمایی کشور باید به آن توجه کنند.

۶. نظر فعالان سینمایی ایران درباره تأثیر جشنواره‌های خارجی بر رشد سینمای ایران

- شرکت در جشنواره‌های خارجی می‌تواند به صدور فرهنگ ایرانی کمک کند. از طریق حضور در این جشنواره‌ها می‌توانیم فکر و اندیشه ایرانی را به مخاطبان خارجی انتقال دهیم.

- گرچه حضور در عرصه‌هایی همچون جشنواره‌ها به لحاظ ایجاد رقابت اتفاق خوبی است، اما حضور در این عرصه نیازمند سیاستی مدون و روشن است. این جشنواره‌ها بسترهایی هستند برای دستیابی به بازارهای تجاری سینما.
- حضور در جشنواره‌های معتبر بین‌المللی، در صورتی که با برنامه‌ریزی و فعالانه باشد، به طور قطع مفید است، در غیر این صورت، سودی برای سینمای ایران ندارد.
- می‌تواند تبعات منفی برای سینمای ایران داشته باشد و به جشنواره‌ای شدن سینمای ایران بینجامد.
- فیلم‌هایی که امروزه به جشنواره‌های خارجی راه می‌یابند اغلب رویکردی نورثالیستی دارند که دارای دیدگاهی پدیدارشناسانه هستند. نکته مهمی که باید به آن توجه داشت این است که آیا سینمای کشور ما با حفظ هویت در ساختار سینمای بومی، ملی و شرقی موفق به اخذ جوایز در جشنواره‌های خارجی شده یا نه این جشنواره‌ها هستند که با توجه به اهداف خاص خود - بعضاً سیاسی - برخی از آثار سینمایی ما را فتح کرده‌اند؟ آیا این هویت سینمای پس از انقلاب در ساختار به وجود آمده یا نه؟ آیا نسبت به قبل از انقلاب، دارای تفاوت ساختاری است یا نه؟
- ایران، پیش از انقلاب اسلامی نیز سینمایی آوانگارد داشته، اما اتفاقی که بعد از انقلاب رخ داد این بوده که سعی شده است کلیت سینما به سمت سینمایی متفاوت گرایش پیدا کند و مهمترین امتیازی که می‌توان به مدیران سینمایی بعد از انقلاب داد این است که سعی کردند این سینمای متفاوت را به بدنه سینمای کشور تزریق کنند و اوج این اتفاق مربوط به سینمای دهه ۶۰ بود. اکنون می‌توان دو سؤال تأمل‌برانگیز مطرح کرد:
الف) سینمای متفاوت مربوط به قبل از انقلاب که بخش استثنای سینمای ایران

را تشکیل می داد چه تفاوت ذاتی با سینمای متفاوت بعد از انقلاب - که بخش غالب سینمای بعد از انقلاب را تشکیل می دهد - دارد؟ مثلاً فیلم های سینمایی که در حال حاضر از ایران به جشنواره های خارجی راه پیدا می کنند و مقبول واقع می شوند چه تفاوت ساختاری با فیلم هایی که قبل از انقلاب به جشنواره های خارجی راه پیدا می کردند دارند؟

ب) هویتی که ما به دنبالش هستیم، یعنی هویت بومی و ملی، با تمام مؤلفه هایش از جمله: شرقی بودن، دینی بودن، عرفانی بودن و... تا چه اندازه در «ساختار» سینمای فعلی ما که به جشنواره ها راه پیدا می کند، تجلی پیدا کرده است؟ منظور تجلی در ساختار است نه تجلی در حد و نشانه.

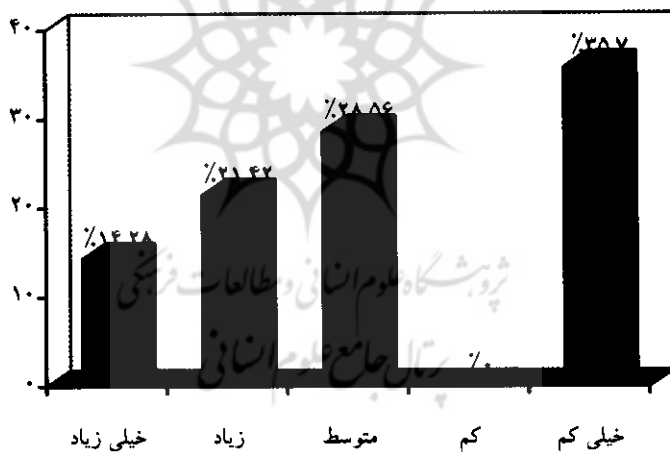
• برخی از آثار سینمایی کشورمان که مورد توجه جشنواره های خارجی قرار می گیرند و در داخل کشور از آن ها با عنوان سینمای دینی یاد می شود، در واقع از نوع سینمای نئورئالیستی هستند که بعد از جنگ جهانی دوم در غرب ایجاد شد که دارای دو عامل اساسی است:

۱. بیان زیبایی هنر از طریق زشتی ها، ۲. ساختار پدیدارشناسانه؛ به طوری که فیلم دینی، فیلمی دیداری است، فیلمی که از پدیدار به دیدار می رسد و به ذات و ماهیت اشیاء می رود؛ حرکتی از ماده گرایی به معناگرایی که تنها می تواند در «ساختار» متجلی شود. نمی توان فیلمی را که در آن از نمادها و نشانه های دینی استفاده شده است لزوماً فیلمی دینی دانست و البته فیلم هایی هم هستند با مضامین دینی که که فیلم دینی محسوب نمی شوند. اما در هر حال مضمون های دینی حرکت هایی هستند به سمت رسیدن به سینمای دینی، زیرا با خود برخی الزامات دینی را به همراه می آورند. اما زمانی می توان گفت که این فیلم ها فیلم هایی دینی هستند که مضمون های دینی آنها موجب دستیابی به ساختاری دینی شود.

یافته‌های آماری تحقیق

۱. نظر فعالان سینمایی درباره میزان بین‌المللی شدن سینمای ایران

۱۴/۲۸ درصد از پاسخگویان باور دارند سینمای ایران به میزان «خیلی زیادی» در فرآیند بین‌المللی شدن، قرار گرفته است. ۲۱/۴۲ درصد از پاسخگویان بر این اعتقادند که سینمای ایران به میزان «زیادی» در این فرآیند قرار گرفته و به اعتقاد ۲۸/۵۶ درصد از آنها سینمای ایران در حد «متوسطی» در فرآیند بین‌المللی شدن قرار گرفته و ۳۵/۷۰ درصد از آن‌ها نیز معتقدند سینمای ایران به میزان «خیلی کمی» در مسیر بین‌المللی شدن قرار گرفته است.

نمودار ۱: نظر فعالان سینما درباره میزان بین‌المللی شدن سینمای ایران

۲. نظر فعالان سینمایی درباره میزان تأثیرگذاری مسئولان و نهادهای سینمایی بر

بین‌المللی شدن سینمای ایران

از دید ۷۸/۵۶ درصد از فعالان سینما مسئولان و نهادهای سیاستگذار سینمایی به میزان «خیلی زیادی» می‌توانند به حضور بین‌المللی سینمای ایران کمک کنند. ۲۱/۴۴

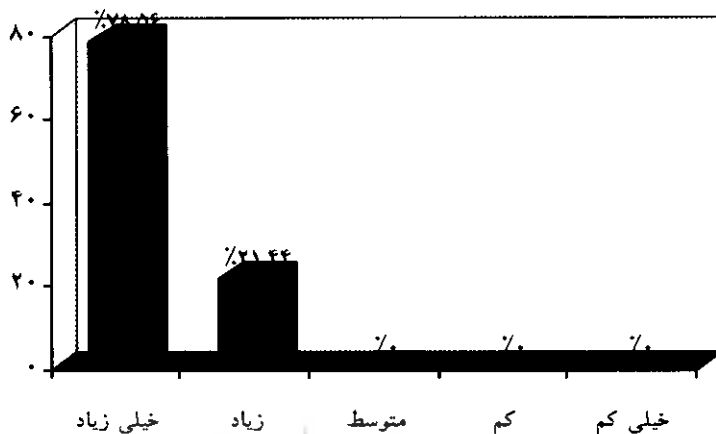
درصد از پاسخگویان نیز معتقدند مسئولان و نهادهای سیاستگذار به میزان «زیادی» به حضور بین‌المللی سینمای ایران کمک می‌کنند.

نمودار ۲: نظر فعالان سینمایی درباره میزان تأثیرگذاری مسئولان و نهادهای سینمایی بر بین‌المللی شدن سینمای ایران

۳. نظر فعالان سینمایی درباره مفید بودن حضور در عرصه‌های بین‌المللی برای سینمای ایران

۷۸/۵۶ درصد از پاسخگویان بر این باورند که حضور در عرصه‌های مختلف بین‌المللی به میزان «خیلی زیاد» به نفع سینمای کشور است. ۲۱/۴۴ درصد از پاسخگویان نیز معتقدند که این حضور به میزان «زیادی» به نفع سینمای ایران است.

نمودار ۳: نظر فعالان سینمایی درباره مفید بودن حضور در عرصه‌های بین‌المللی برای سینمای ایران

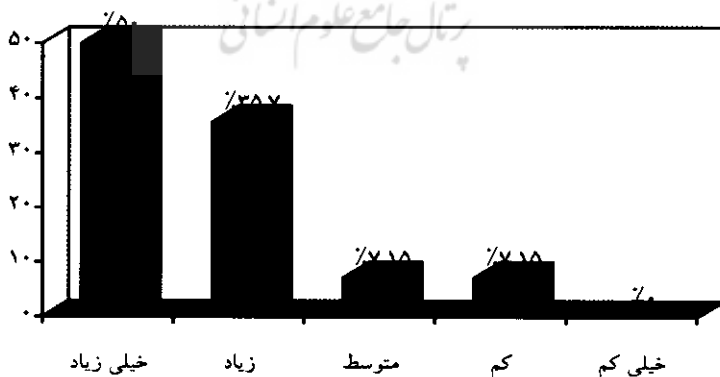
۴. نظر فعالان سینمایی درباره ساخت پروژه‌های مشترک سینمایی کارگردانان

ایرانی و خارجی و تأثیر آن بر سینمای ایران

۵۰ درصد از پاسخگویان به میزان «خیلی زیادی» با ساخت پروژه‌های مشترک سینمایی

با همیاری کارگردانان ایرانی و خارجی موافقت کردند. ۳۵/۷۰ درصد از پاسخگویان به میزان

«زیاد»، ۷/۱۵ به میزان «متوسط» و ۷/۱۵ نیز به میزان «کمی» با این موضوع موافقت کردند.

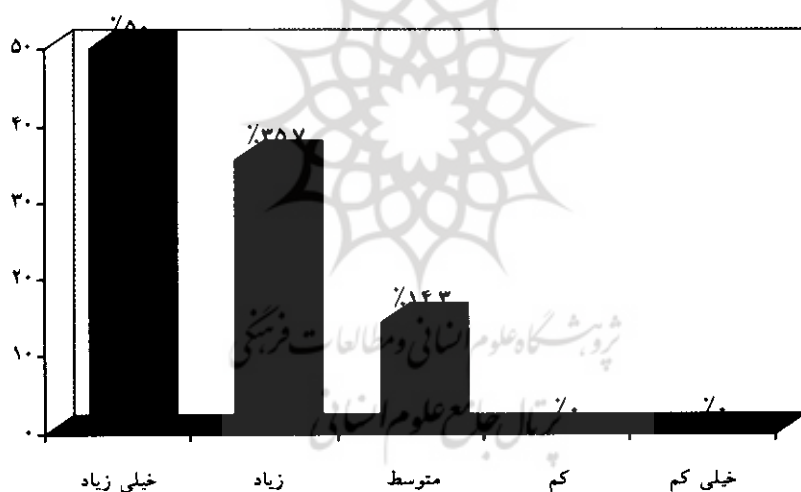
نمودار ۴: نظر فعالان سینمایی درباره تأثیر ساخت پروژه‌های مشترک سینمایی کارگردانان

ایرانی و خارجی بر سینمای ایران

۵. دیدگاه فعالان سینمایی درباره تأثیر ساخت محصولات مشترک سینمایی با

دیگر کشورها بر ارتقای تولیدات سینمایی ایران

از دید ۵۰ درصد از پاسخگویان، ساخت محصولات مشترک سینمایی با دیگر کشورها به میزان «خیلی زیاد» به ارتقای تولیدات سینمایی ایران کمک می‌کند. ۳۵/۷۰ درصد از پاسخگویان بر این نظرند که ساخت محصولات مشترک سینمایی با دیگر کشورها به میزان «زیاد» به ارتقای تولیدات سینمایی ایران کمک می‌کند. از نگاه ۱۴/۳۰ درصد از پاسخگویان، ساخت محصولات مشترک سینمایی با دیگر کشورها به میزان «متوسط» بر ارتقای تولیدات سینمایی ایران مؤثر خواهد بود.

نمودار ۵: دیدگاه فعالان سینمایی درباره تأثیر ساخت محصولات مشترک سینمایی با دیگر کشورها بر ارتقای تولیدات سینمایی ایران

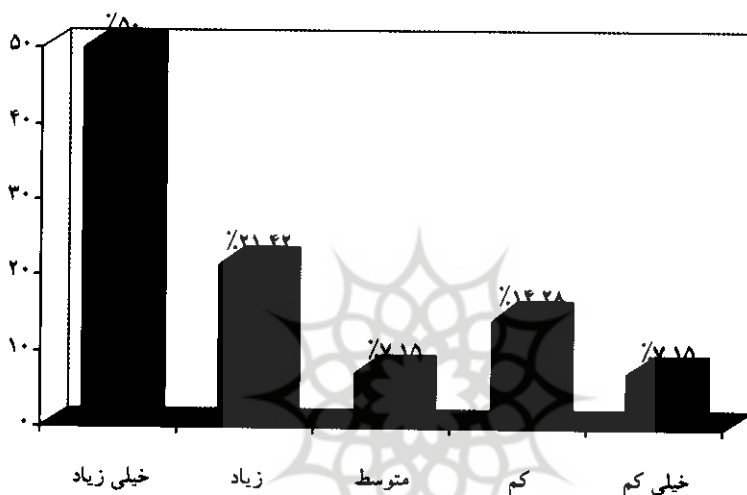
۶. نظر ذی‌نقشان سینمایی درباره بازی بازیگران ایرانی در فیلم‌های سینمایی

خارجی

۵۰ درصد از پاسخگویان به میزان «خیلی زیاد» و ۲۱/۴۲ درصد از پاسخگویان به میزان «زیاد»، با بازی بازیگران ایرانی در فیلم‌های سینمایی خارجی موافقت می‌کنند. ۷/۱۵

درصد از پاسخگویان به میزان «متوسط»، ۱۴/۲۸ درصد از پاسخگویان در حد «کم» و نیز ۷/۱۵ درصد از پاسخگویان در حد «خیلی کم» با بازی بازیگران ایرانی در فیلم‌های سینمایی خارجی موافقت می‌کنند.

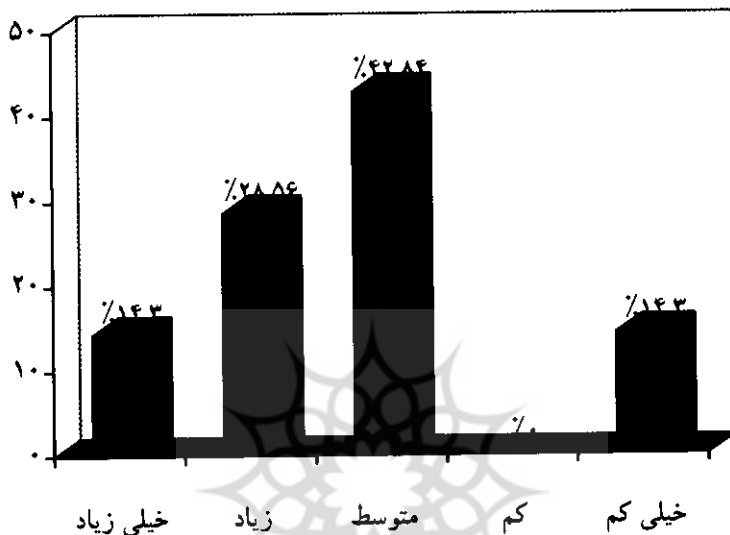

نمودار ۶: نظر ذی‌نقشان سینمایی درباره بازی بازیگران ایرانی در فیلم‌های سینمایی خارجی

۷. نظر فعالان سینمایی درباره تأثیر حضور بازیگران ایرانی در فیلم‌های سینمایی

خارجی بر کیفیت فیلم‌های داخلی

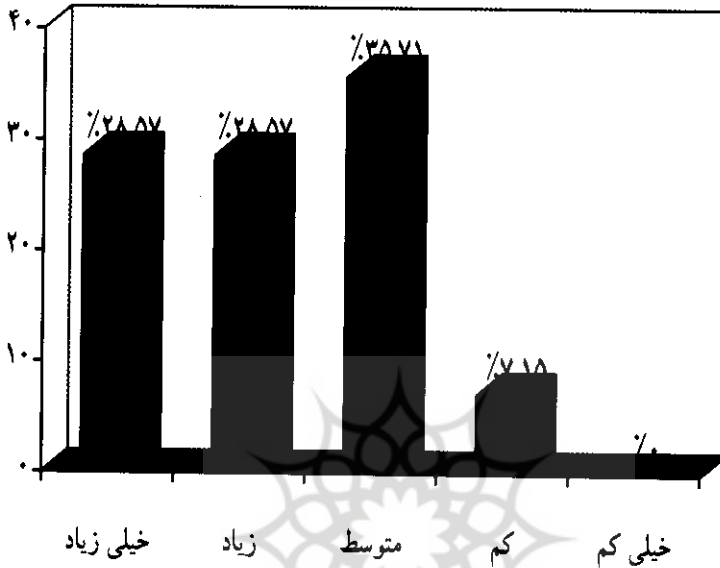
۱۴/۳۰ درصد از پاسخگویان بر این اعتقادند که حضور بازیگران ایرانی در فیلم‌های سینمایی خارجی به میزان «خیلی زیاد» و ۲۸/۵۶ درصد از پاسخگویان نیز بر این باورند که این حضور به میزان «زیاد» بر کیفیت فیلم‌های داخلی تأثیر می‌گذارد. ۴۲/۸۴ درصد از پاسخگویان تأثیر حضور بازیگران ایرانی در فیلم‌های سینمایی خارجی بر کیفیت داخلی فیلم‌های داخلی را «متوسط» و ۱۴/۳۰ درصد از پاسخگویان نیز این تأثیر را «خیلی کم» می‌دانند.

نمودار ۷: نظر فعالان سینمایی درباره تأثیر حضور بازیگران ایرانی در فیلم‌های سینمایی خارجی بر کیفیت فیلم‌های داخلی

۸. نظر فعالان سینمایی درباره رعایت ضوابط و قوانین کشورمان توسط بازیگران ایرانی هنگام بازی در فیلم‌های سینمای خارجی

۲۸/۵۷ درصد از پاسخگویان به میزان «خیلی زیاد»، ۲۸/۵۷ درصد از پاسخگویان به میزان «زیاد»، ۳۵/۷۱ درصد از پاسخگویان به میزان «متوسط» و ۷/۱۵ درصد از پاسخگویان به میزان «کم» بر این اعتقادند که بازی بازیگران ایرانی در فیلم‌های سینمایی خارجی باید همراه با رعایت ضوابط و قوانین کشورمان باشد.

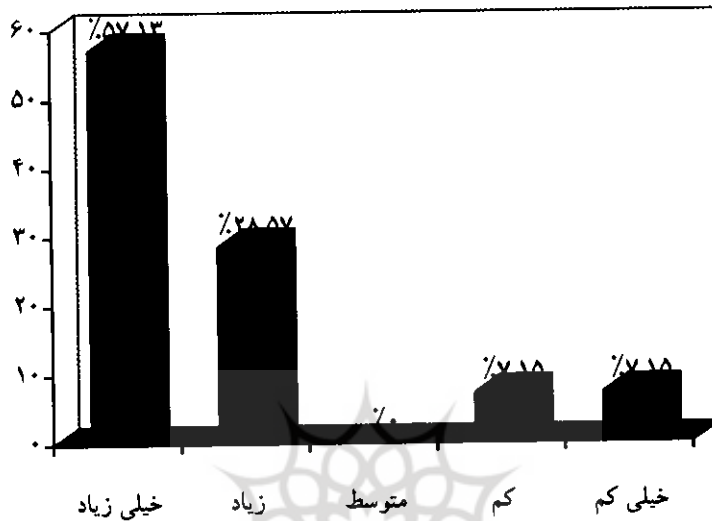

نمودار ۸: نظر فعالان سینمایی درباره رعایت ضوابط و قوانین کشورمان توسط بازیگران ایرانی هنگام بازی در فیلم‌های سینمای خارجی

۹. دیدگاه فعالان سینمایی درباره تأثیر جشنواره‌های خارجی بر رشد سینمای

ایران

۵۷/۱۳ درصد از پاسخگویان معتقدند شرکت در جشنواره‌های خارجی تا حد «خیلی زیادی» بر رشد سینمای کشورمان مؤثر است. به اعتقاد ۲۸/۵۷ درصد از پاسخگویان، شرکت در جشنواره‌های خارجی تا حد «زیادی» بر رشد سینمای کشورمان تأثیرگذار است. ۷/۱۵ درصد از پاسخگویان، این تأثیر را «کم» و ۷/۱۵ درصد از پاسخگویان این تأثیر را «خیلی کم» دانسته‌اند.

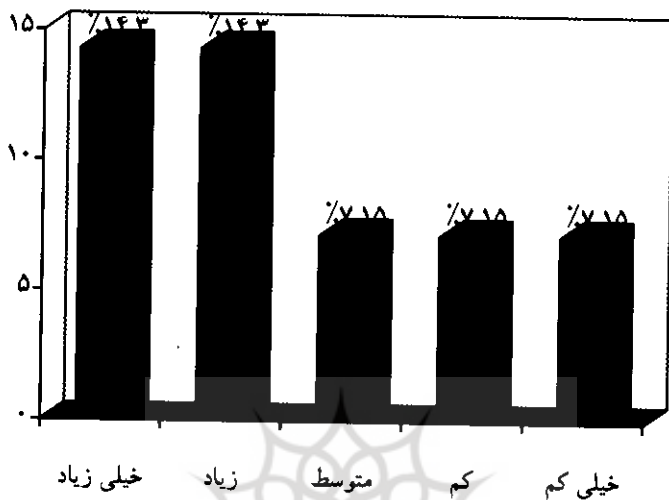

نمودار ۹: دیدگاه فعالان سینمایی درباره تأثیر جشنواره‌های خارجی بر رشد سینمای ایران

۱۰. دیدگاه ذی‌نقشان سینمایی درباره اینکه رویکرد سینمای کشورمان با توجه به کشوری که فعالان سینمای ایران در آن حضور می‌یابند باید متفاوت باشد

۱۴/۳۰ درصد از پاسخگویان تا حد «خیلی زیاد»، ۱۴/۳۰ درصد از پاسخگویان به میزان «زیاد»، ۷/۱۵ درصد از پاسخگویان در حد متوسط، ۷/۱۵ درصد از پاسخگویان در حد کم و ۷/۱۵ درصد از پاسخگویان در حد «خیلی کم» با این موضوع موافقت می‌کنند که رویکرد سینمای کشورمان با توجه به کشوری که با آن تعامل سینمایی می‌کند، باید متفاوت باشد.

۵۰ درصد از پاسخگویان، سؤال را مبهم دانسته‌اند.

نمودار ۱۰: دیدگاه ذی‌نقشان سینمایی درباره اینکه رویکرد سینمای کشورمان با توجه به کشوری که فعالان سینمای ایران در آن حضور می‌یابند باید متفاوت باشد

نتیجه‌گیری

در مجموع بیشتر فعالان سینمای ایران باور دارند سینمای ایران در فرایند بین‌المللی شدن قرار گرفته است و صددرصد آنان نقش مدیران و سیاستگذاران سینمایی ایران را در این زمینه مهم و اساسی دانسته‌اند.

بر اساس این بررسی که گامی کوچک در خصوص موضوع حضور بین‌المللی سینمای ایران به شمار می‌رود، حضور فعال‌تر و اثربخش‌تر سینمای ایران، نیازمند الزاماتی، به‌ویژه در حوزه سیاستگذاری و مدیریت سینما، است که دستیابی به این الزامات به طور قطع به اعتلای سینمای ایران کمک خواهد کرد.

امید است با تعامل بین سیاستگذاران سینما، سینماگران اعم از کارگردانان، تهیه‌کنندگان، نویسندگان، بازیگران و دیگر عوامل ذی‌نقش در سینمای ایران، منتقدان،

پژوهشگران و اساتید حوزه‌های مختلف مرتبط با هنر و سینما، دستیابی به این الزامات میسر شود و سینمای کشورمان بتواند به لحاظ ساختاری به نقطه‌ای برسد که بتوان به آن بیش از پیش بالید. به علاوه لازم به ذکر است که علاوه بر ذی‌نقشان در سینما، که شامل فیلمسازان و عوامل صنفی و ستادی سینما می‌شود، ذی‌نفعانی در سینمای ایران وجود دارند که می‌توانند به رشد و بالندگی این سینما کمک کنند، از جمله نهادهای مختلف دولتی که هر یک کارکردی دارند. چه نهادهای اقتصادی، چه فرهنگی و چه امنیتی و سیاسی که می‌توانند با بهره‌گیری از ظرفیت‌های سینمای کشور به اهداف بلندمدت خود دست یابند. سازمان‌ها و شرکت‌های خصوصی نیز با حمایت از سینما و دست‌یاری دادن به ذی‌نقشان سینما می‌توانند از ابزار هنر، فناوری، دانش و رسانه بهره‌های بسیاری ببرند که در نهایت منجر به رشد کشور خواهد شد. یقیناً راه دیگری نمی‌توان برای رشد سینمای ایران متصور بود، مگر اینکه ذی‌نقشان و ذی‌نفعان به کمک یکدیگر بشتابند و به‌ویژه فیلمسازان بتوانند به مهم‌ترین ذی‌نفعان سینما، یعنی مخاطبان آن، بیش از پیش توجه کنند تا از طریق ساختن فیلم‌هایی که علاوه بر برخورداری از جذابیت به دغدغه‌ها و مسائل مخاطبان نیز می‌پردازد، پای آنها را به سینما بکشانند.

در پایان از کارگردانان، بازیگران، نویسندگان، تهیه‌کنندگان، منتقدان و مدیران سینمایی که به اجرای این بررسی کمک نمودند، سپاسگزاری می‌شود.

منابع و مأخذ

- کاهانی، عبدالرضا و کامبیز سلامی (تابستان ۱۳۷۵). «رشد سینمای ایران؛ موفقیت در بازارهای جهانی است»، گفتگو با محمد تهامی نژاد؛ فصلنامه فارابی، شماره مسلسل ۳۷.
- میراحسان، میراحمد (۱۳۸۳). *پدیدار و معنا در سینمای ایران*، تهران: انتشارات بنیاد سینمایی فارابی.
- _____ (۱۳۸۷). «سینمای ملی و اوضاع جهانی از مجموعه سینمای ملی»، *طرحی برای فردا* (مجموعه مقالات سینمایی)، زیر نظر جعفر گودرزی، انجمن منتقدان و نویسندگان سینمای ایران.

شروېشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی